

VÁCLAV CVRČEK - ČESKÁ VIZE

(*1981) lingvista, Praha

zveřejněno v Kavárně iDNES.cz ve středu 7. října 2009

Když se člověk s omezenými životními zkušenostmi a poněkud jednostranným vzděláním pustí do tak obtížného úkolu, jako je formulování české vize, nemůže být výsledek příliš věrohodný. Buď se zaměří na jednotlivosti, které nemají s obecnou Vizí mnoho společného, nebo v horším případě vypadá přemoudře, když obměňuje naučené fráze a upozorňuje na známé a často propírané problémy. Navíc, kdo může ve výstižnosti a nadčasovosti překonat masarykovské „nebát se a nekrást“?

Smysl formulování vize možná netkví ve vymýšlení nových cílů, ke kterým bychom měli směřovat, ale spíš v důvodech, proč bychom se měli o dávno známý a mnohokrát dobře vytyčený cíl pokoušet. Budu proto vycházet z toho, co alespoň trochu znám. Za svůj krátký profesní život jsem přišel na to, že nejdůležitějším posláním jazykovědce není pranýřovat prohršky ve veřejné komunikaci, ale popisovat jazyk takový, jaký je. Ačkoli se tato snaha setkává u laické i odborné veřejnosti s jistým odporem, jsem přesvědčen, že největším přínosem pro praktickou komunikaci i pro další teoretický výzkum je pokud možno nezkršená představa o realitě. Až s podrobnou a přesnou znalostí jazyka kolem nás má mluvčí možnost se kvalifikovaně rozhodnout o tom, jak svůj projev bude stylizovat, jaké prostředky užije a jak svoji myšlenku nejlépe vyjádří.

Zdá se to být triviální, vědec by měl popisovat předmět svého zkoumání, ne ho zkruslovat nebo dokonce měnit. Faktem ovšem je, že způsob, jakým se jazykovědci v průběhu dvacátého století snažili měnit jazyk, je věrným odrazem našeho vztahu k okolnímu světu: ať už jde o pocit vlastní malosti a národní mindrák projevující se úpěnlivou snahou vymýtit vše třeba i jen domněle německé nebo opojení vlastní vševědčností spojené s pocitem, že jazyk můžeme vhodnými zásahy „vylepšit“. V takových případech vyhrávala ideologie nad poznáním. Dodneška v nás tak přetrvává neopodstatněný pocit, že „s jazykem to jde z kopce“ a je potřeba s tím něco dělat.

Mojí vizí pro Českou republiku proto je poznání, a to zejména poznání nás samých: nejde jen o to, jak mluvíme, ale jací jsme, jací jsme byli, v jakém prostředí žijeme... To je samozřejmě úkol nejen pro lingvistiku, ale také pro historii, ekonomii, sociologii, ekologii a další zejména humanitní disciplíny.

Až na základě takového poznání se můžeme rozhodovat, jestli budeme něco „řešit“ nebo naopak jestli některé naše zásahy problémy spíše nezhoršují nebo dokonce nevytvářejí; zda určitá regulace není spíš na škodu a jestli nám některé skutečné problémy zcela neunikají. Jen vyzbrojení dobrou znalostí nás samých můžeme mít šanci přestat si lhát do kapsy, lakovat některé věci narůžovo (nebo naopak načerno) a jednat zodpovědně a sebevědomě.

A tím se dostávám k těm frázím z úvodu: jenom na základě moderního vzdělání vycházejícího z kvalitní vědy se můžeme vyrovnat s vlastní historií, být odpovědnými hospodáři, důvěryhodnými partnery, korektními sousedy a v neposlední řadě se třeba i naučit toleranci k různým způsobům vyjádření, které jsou zdrojem našich věcných – a nutno dodat neoprávněných – nářků nad úpadkem češtiny.

*ČESKÁ VIZE = deset nejdůležitějších hodnot, na kterých by měla stát budoucnost naší společnosti
KRÁTKÁ (cca 40 řádků, 1 strana A4) ESEJ (sloupek, črta, úvaha, reflexe, komentář, dialog, výzva,
poselství, zpráva, dopis, návod, kuchařka, seznam, grafika...) formulovaná pro závěrečný díl ročního
cyklu diskusí KABINET HAVEL – Úsvit v Čechách, který se uskuteční 19. listopadu 2009 v Brně.*